

Atsushi ebben a korban élt, és ez előtt a háttér előtt írta a *Megszállottságot*. Ez a történelmi összefüggés húzódik meg az elbeszélés mögött, ami abban is lecsapódik, hogy Shaku mint mesélő sorsa párhuzamot mutat a szóbeli hagyományozódás hanyatlásával.

Zárszó

A japán irodalomban, melyben az elbeszélés (*kataru*) régóta a hazugsággal (*kataru*) volt összekapcsolva, ahogy már a bevezetőben is írtuk, a prózának csak a modernitásban kezdték azt a képességet tulajdonítani, hogy alkalmas az „igazság” ábrázolására. E szemléletváltozás egyrészt a magasabb művészetek körébe emelte a prózát, másrészt ezáltal a fikatív elbeszélés ereje is redukálódott. Az én-regény ebben az értelemben olyan kísérlet, amely elhatárolja az elbeszélés értékét a „hazugságtól”, és egyszerre az igazság térfelére kerül. Dazainál mégis az énelbeszélő fikatív mivoltáról van szó, aki a végtelen önfikcionálás által tudja elrejteni „igazi” énjét. Nakajima esetében pedig azzal is érvelhettünk, hogy Shaku kezdettől fogva nem volt megszállott, hanem kizárólag egy „hazugságot” mesélt el. Kétségtelen, hogy az utóbbi elbeszélésben egyáltalán nem fordul elő a „hazugság” szó. Shaku elbeszélése elkezdődik, aztán a publikumra éppúgy valós hatást gyakorol, mint magára az elbeszélőre. A valóság pedig átszivárog a fikatív elbeszélésbe, míg végül „felzabálja” az elbeszélőt.

Deczki Sarolta fordítása

Kawamura Kazuhiro

JAPÁN ELBESZÉLÉSEK A 2000-ES ÉVEKBŐL

Ebben az írásban a három legrangosabb japán irodalmi elismerés – az Akutagawa-, a Naoki- és a Honya Taisho-díj – birtokosainak 2000-es évekbeli köteteiről nyújtok rövid áttekintést,¹ a teljesség igénye nélkül. Ennek során rálátást kapunk a japán könyvkiadás helyzetére és a japán társadalom, az olvasók kedvenc témáinak alakulására.

Akutagawa Ryunosuke-díj

Először az Akutagawa Ryunosuke-díjban részesült szerzőket mutatom be. A díjat kezdő írók számára alapították, akik még nem rendelkeznek kiforrott stílussal, és kevésbé ismertek, de az általuk megjelenített aspektusok figyelemre méltók. A díjat övező figyelem sok esetben hozzájárul ahhoz, hogy ezek a kötetek bestsellerré váljanak.

Wataya Risa: *The Back I Want to Kick* (2003)

A gimnáziumba járó női főszereplő az atlétikai diákklub tagja, minden nap ebben a klubban győtrődik, és emellett egy diákkör is foglalkoztatja, ami a japán diákok számára mindig kiemelt fontosságú. Mindeközben egyre inkább beleszeret egy diáktársába, aki egy fiatal énekesnőt bálványoz (japánul *otaku*). Iránta táplált érzelmei kettősek: egyszerre vonzza és taszítja a fiú. A tinédzser diáklány finom érzékenysége üdítő ábrázolásmóddal társul.

A tizenhét éves debütáló író nő írásmódja ugyan még nem kiforrott, de prózájának lendületes ritmusa, fiatalos nyelvezete jól passzol a pubertáskorhoz. Wataya Risa volt a legfiatalabb író nő, aki az Akutagawa-díjat átvehette, ekkor még a Waseda Egyetem hallgatója volt Japánban. Regényének fiatalos és aktuális témája jelentős figyelmet keltett, és az elnyert díj is hozzájárult ahhoz, hogy nagy példányszámban adták el a kötetét.

1 Az ismertetett művek címét, amennyiben angol fordításban is hozzáférhető – gyakorlatilag egyetlen kivétellel –, angol nyelven közöljük.

Kawakami Mieko: *Breasts and Eggs* (2007)

Kawakami második regénye egy anya-lánya viszonyt állít a középpontba. A pubertáskorba lépett lány úgy dönt, csak írásban értekezik édesanyjával, holott mindketten tudnak szóban is kommunikálni. Az állandóan dolgozó édesanya melleinek megnagyobbítása céljából plasztikai műtétnek akarja magát alávetni. Emellett a lány leveleit olvasva értesülünk a szülőt meg nem értő gyerek szempontjairól, gondolatairól és magányáról – többek között arról, hogy a saját helyzetére reflektáló fiatal lány el sem tudja képzelni az anyaságot.

A levélregény hagyományához visszanyúló szöveg két részből épül fel: egyrészt az egyes szám első személyű elbeszélő vallomásából, másrészt a lány naplójából. A gyereket egyedül nevelő szülő mint jelenség most már Japánban is egészen általános, és Kawakami regényének jelentősége abban rejlik, hogy a szülő és a gyerek szólamat párhuzamosan, egymással ütköztetve ábrázolja. Egyszerre jelennek meg az egyedülálló anya kétségei és a lány zavarodottsága.

Yang Yi: *A Morning When Time Blurs* (2008)

A történet két kínai diák egyetemi felvételi vizsgájával kezdődik. A főszereplő egy barátjával állami egyetemre jár, és irodalmi szalont alapít fiatal oktatója hatására, aki egyúttal híres költő. Mielőtt a naiv hallgatók észbe kapnának, máris aktív részesei a demokratizálódási mozgalmaknak, mellékszereplőkként még a Tienanmen téri eseményekben is részt vesznek. A fiataalkori szenvedély börtönhöz, az egyetemről való távozáshoz, majd Japánba történő kivándorláshoz vezet. Az egymást követő történelmi események sodrában (Hongkong visszaidétele, pekingi olimpiai játékok) a Japánba emigrált hallgatók végezetül megtalálják helyüket a társadalomban.

A regényben megjelenik többek között Lu Xun, aki Kína egyik leghíresebb írója, s aki a japán Tohoku Egyetemre járt, továbbá Teresa Teng és Yutaka Ozaki zenészek, akik mindketten Tajvanból származnak, és Japánban éltek. Yang Yi az emigránsok történetét írja meg, akik Japánban keresik a boldogulásukat, azonban hazájuktól távol is megtartják hagyományaikat. Figyelemre méltó, hogy a kínai szerzőnő japánul írt Kínáról – személyében elsőként kapta meg külföldi író az Akutagawa-díjat.

Tanaka Shinya: *Cannibalism* (2011)

A regény a családi viszonyokat és a szexualitást állítja a középpontba. A főhős apja nemi aktus közben erőszakot követ el a nőknél. Fia attól fél, hogy ugyanilyen természete van, és egyszer apjához hasonlóan erőszakot fog elkövetni a barátnőjénél. A fiú lefekszik apjának egyik szeretőjével, és utána már nem biztos abban, hogy barátnőjével egészséges módon folytathatja a kapcsolatát. Másrészt az apa erőszakoskodik fia barátnőjével, és e bűncselekmény nyomán a fiú anyja úgy dönt, hogy meggyilkolja férjét.

A II. világháború utáni Japán társadalmi – ezen belül pedig családi – problémáit bemutató regény az apa–fiú, férj–feleség, férfi–nő viszonyokat járja körül, és mindemellett az egészséges és deviáns szexuális magatartást tematizálja. A regényt 2013-ban megfilmesítették.

Hada Keisuke: *Scrap and Build* (2015)

Hada Keisuke regényének fókuszában a munkavállalás problémái állnak. A főhőst, Kentót elbocsátották, aki ezek után azon fáradozik, hogy állandó munkát szerezzen. Azonban csak részmunkaidős állást talál. Kento együtt él édesanyjával és nagyapjával, akikről szintén gondoskodnia kell. A nagyapa a helyzet kilátástalanságát felismerve a halálra készül. A főhős mindeközben arról keres információkat az interneten, miként lehet egy embert törvényesen meggyilkolni. Kento érzéketlensége barátnőjével való kapcsolatában is megnyilvánul: a lánnyal hamarosan szakítanak. Kento alakjában egy, a helyét nem lelő, elveszett generáció félelmei és szorongásai jelennek meg.

A munkaerőpiac liberalizálásával a részmunkaidősök számára szinte semmilyen jövőbeli kilátás nem maradt Japánban. Ebben a helyzetben kellene a minimális jövedelemmel rendelkező fiúnak anyagilag támogatnia a sokasodó idősebbeket. Hada Keisuke regénye lemezletlenül, szociografikus érzékenységgel ábrázolja Japán aktuális problémáit. De a japán gondolkodásmód alapvetően pozitív jellege is megjelenik benne, hiszen a regény végén a főhős új munkahelyet talál.

Naoki Sanjugo-díj

Másodikként a Naoki Sanjugo-díjjal elismert művek közül mutatok be néhányat. Ezt a díjat egyfelől már ismert és befutott szerzők kapják, másfelől többnyire a populáris irodalomhoz sorolható alkotásokat díjazták.

Yamamoto Fumio: *Planarian* (2000)

A *Planarian* című művet betegségregénynek is nevezhetjük. Yamamoto Fumio huszonnégy éves rákbeteg hősnője megnyílik barátai előtt egy vendéglőben, és kifejti, hogy következő életében „édesvízi örvényféregként” szeretne újjászülni. Ez a folyókban élő apró élőlény képes saját maga legkisebb darabjából az egész testét reprodukálni, s ilyen képességgel a lány képes lenne visszanyerni elveszített melleit. Egy fiatalabb barátja megfeddi ezért, és arra buzdítja, hogy pozitívan éljen tovább. A betegség okozta változások és félelmek végül oda vezetnek, hogy a főhős a rákot egy idő után egyetlen tulajdonságaként, vagyis identitása lényeges alkotóelemeként éli meg.

A regény a beteg és környezete viszonyának megjelenítése mellett a betegséggel, illetve az önmagunkkal való szembenézés ábrázolására is kísérletet tesz, mindezt ráadásul társadalmi jelenségként, problémaként mutatja fel.

Yuikawa Kei: *Over-the-Shoulder-Lover* (2001)

Yuikawa Kei emberi kapcsolatokat előtérbe állító regényében három szereplő életét követhetjük nyomon. Megismerkedünk a „mindent a saját akarata szerint csináló” Ruriokóval, a szókimondó és bájos „Hai család asszonyával”; a „magáról sosem megfélelmező” és éppen munkanélküli Moe-val, aki beleszeret egy férfiba, aki egy másik nőbe szerelmes; valamint a tizenöt éves Takashival, aki édesanyja újraházasodása elől menekül el otthonról. Ők hárman együtt laknak Moe lakásában. A munkavállalás problémáját is megjelenítő regényben Takashi a Shinjuku Ni-chome körzetben, Tokió egyik szórakozónegyedében dolgozik egy rámen tészta boltban, míg Moe a melegek különleges könyvesboltjában talál rámentésztalolt állást magának. Ennek köszönhető az egyik konfliktusforrás: Ruriko szerelmes lesz a könyvesbolt gyönyörű tulajdonosába, aki természetesen maga is meleg.

Emellett Moe közel kerül a fiatal Takashihez, akit rábír a hazatérésre, hiszen édesanyja már-már betegesen aggódik a fiáért. Azonban Moe és Takashi kapcsolata is problematikus: Moe terhes lesz a fiútól, de nem mond el neki semmit, hiszen az Angliába utazik, hogy ott végezze el a középiskolát. A szerzőnő egyedi problémákkal rendelkező főszereplők történeteit írja meg, amelyeket átszőnek a jelenkori japán társadalom problémái.

Ishida Ira: *4TEEN* (2003)

Ishida Ira alkotása ifjúsági vagy tinédzserregénynek is tekinthető, hiszen központi alakjai középiskolás diákok: a kitűnő tanulmányi eredményekkel rendelkező szemüveges Jyun, a nagy és kövér Dai, a progresszívban (gyermekkori aggság) szenvedő Naoto és a nem túl karakterisztikus főhős, Tetsuro. Ők négyen a tokiói Tsukishima középiskolában töltik mindennapjaikat, s a regény a fiatal diákok sajátos világa mellett a japán hétköznapok konfliktusait is tükrözi. A különböző tapasztalatok révén – az első szexuális érintkezések, az idősebb diákok zaklatása, egyik diaktársuk halála, a homoszexualitás felvállalása – nyomon követhetjük, miként alakul ki a négy fiú naiv, de ugyanakkor egészséges világgépe, és miként formálódik identitásuk.

Ekuni Kaori: *I Was Already Prepared to Wail in Lament* (2003)

Ekuni Kaori regénye történettöredékekből áll össze, sorozatokból, melyek mindegyike egy-egy jelenetet állít az olvasó elé. Például egy nőt, aki már soha nem lesz képes megérteni a férjét, egy lesbikus pár vitáját, két gyerekkori barátnő beszélgetését a házasságról, vagy a hűtlen történetét, aki egyszerre érzi szabadnak és magányosnak magát. A cím az egyes szám első személyű elbeszélő egyik történetére utal, amelyben a nő hangsúlyos megállapítása, hogy milyen rendkívül nagy munka egy férfit mindvégig rendesen szeretni.

A szerző a híres japán íróval, Hitonari Tsujival 2001-ben közösen írta a *Between Calm and Passion* című regényt, amelyben a két szerző saját szemszögéből mesél el egy szerelmi történetet. Ennek a műnek a hatását is érezni lehet Ekuni Kaori újabb munkáján, amelyben a prózanyelv érzékeny lírai kifejezésmóddal társul.

Higashino Keigo: *The Devotion of Suspect X* (2005)

Ebben a misztikus elbeszélésben egy matematikatanár és egy zseniális fizikus barátságát írja meg a szerző. Mindketten szerelmesek egy egyedülálló édesanyjába, és megpróbálják eltitkolni azt a gyilkosságot, melyet a nő lánya védelmében követett el. Az alakok jelleme és a titok egymásutánja várható katasztrófához vezet. A könyvből forgatott tévésorozat és film nagyon sikeres volt Japánban. Az elbeszélés a lentebb tárgyalt Honya Taisho-díj hatodik helyezését is elnyerte 2006-ban.

Honya Taisho-díj

Az utóbbi években, leginkább a 2010-es évektől kezdve Japánban is széles körben elterjedt az úgynevezett e-könyv, ezért a könyvesboltok kiszorulnak a városokból, falvakból. Ennek ellensúlyozására hozták létre a könyvkereskedők a Honya Taisho-díjat, melyet az egyes könyvkereskedések maguk ítélnék oda a legérdekesebb könyveknek – mindentől azt remélve, hogy így több papíralapú könyvet tudnak eladni.

Isaka Kotaro: *Golden Slumber* (2008, első helyezés)

Egy helikopterről elkövetett terrortámadás történik a valóságban is létező Sendai városában, és megölik az éppen egy paradén részt vevő miniszterelnököt. Minden bizonyíték egyetlen személyre mutat: a gyanúsított Aoyagi, a privát poggyászfuvarozó vállalat sofőrje. A rendőrség és a tömegmédia közösen követi őt nyomon, és a háttérben a hatóságokat és a médiát egyszerre irányító titokzatos hatalom is felbukkan. A gyanúsított titokzatos segítői révén kétségbeesetten menekül sorsa elől.

A misztikus regények szerzőjeként számon tartott Isaka Kotaro művei rendkívül populárisak. Ez a regénye a nem túl távoli jövőben játszódik, amelyben mindent a különféle hálózatokhoz, médiumokhoz és kommunikációs eszközökhöz hozzáférő háttérhatalmak irányítanak.

Mikami En: *Biburia Koshodo no Jiken Techo Shioriko-san to Kimyo na Kyakujintachi* (2012, nyolcadik helyezés)

A kitakamakurai vasútállomás közelében található egy Biblia nevű antikvárium. Mikami En regénye ugyan csak nyolcadik helyezést ért el, azonban az antikváriumot, a hagyományokhoz való hozzáférést tematizáló könyve méltán érdemes a kiemelésre. A huszonhárom éves főhős gyerekkori élményeinek köszönhetően képtelen könyvet olvasni. Egyszer azonban elviszi megboldogult nagyanyja régi könyvét ebbe az antikváriumba, hogy megtudja, milyen értékes a kötet. Itt találkozik egy szép, félénk, karcsú fiatal hölgygel, aki maga az antikvárius, és aki csak akkor lesz beszédes, ha a könyvekre terelődik a szó. A nagymama könyve egy rejtvény formájában titkot rejt a főszereplő édesanyjának származásáról. Az antikvárius megoldja a rejtélyt, és kiderül: „az öreg könyv nem csak ezt a történetet, hanem magának a könyvnek a történetét is tartalmazza”. Az izgalmas cselekményű kötet nem csupán az antikváriumtematika Európában jól ismert hagyományait idézi

meg, hanem egyúttal bizonyos japán tendenciákra is reflektál. Az utóbbi tíz évben Japánban is elég gyorsan elterjedt az e-könyv, de a szakavatott antikváriumok internetes eladással vészelik át ezt a nehézséget. Ebben a műben az „antikvárium” nosztalgikus motívuma ügyesen kapcsolódik össze a szerelem és a rejtvényfejtés motívumaival.

A fent említett könyv szerzője „könnyű regények” („light novel” – főként Japánban létező angol kifejezés) írójaként is híres. Ez az új műfaj a hetvenes évek közepén alakult ki Japánban, az animációkból és a mangából ered, többnyire zsebkönyv formátumban adják ki, és leginkább fiataloknak szól. Elsősorban a fantasy és science fiction populárisabb elemeit tartalmazza. Az utóbbi tizenöt évben virágkorát éli ez a műfaj, és ma már sok „könnyű regényből” is filmet, animációt, tévésorozatot készítenek.

Miura Shion: *Assemble the Boats* (2012, első helyezés)

A huszonhét éves főhős egy kiadó alkalmazottja, akit egy napon új pozícióba helyeznek: a nagy *Daitokai* japán szótár kiadásáért lesz felelős. A főszereplő együtt dolgozik több kollégával és egy idősebb professzorral, akik folyamatosan segítik munkáját, és akik életüket a szótár összeállításának szentelték. Ez abban is megmutatkozik, hogy állandóan magukkal cipelik kis céduláikat, melyekre a szavakat jegyzetelik.

A szótár neve (*Daitokai*) a szavak tengerére utal, melyet a szótárral mint egy hajóval lehet beutazni. A kiadás folyamatának minden része rögzítve van, amit hűen követni kell. A regény egyik kiemelt helyén a professzor magyarázza el a főhősnek, miért kell az embernek saját költségén ilyen szótárt kiadnia. A professzor halála után a szótárkészítők, számos pénzügyi és időbeli akadályt legyőzve, mégis közreadják a szótárt.

A digitalizálás világában furcsán hat a papíralapú szótár kiadásához ragaszkodó szereplők szenvedélye, azonban a szerző finom humorral szinte emléket állít egy lassan eltűnőben lévő műfajnak és hivatásnak.

Ito Seiko: *Radio Imagination* (2014, nyolcadik helyezés)

A díjazás során nyolcadik helyezést elért regényt azért érdemes kiemelni, mert egy világszerte ismert eseményhez kapcsolódik. Az Imagination Rádióknak nincs se szponzora, se mikrofonja, se stúdiója vagy hullámhossza. Az elbeszélés olyan, mint egy rádióadás a vicces DJ Ark fecsegésével, miközben bevezetőt játszik a zenekar, és felolvasás a leveleket és az e-maileket. A műsort egy japán cédrus csúcásról

sugározzák. A DJ nem emlékszik rá, hogy ő maga miért lóg fenn ilyen magasan egy fa csúcán. Csupán arra emlékszik, hogy negyedik emeleti szobájában dohányzott, és ez idáig még nem kapott hírt feleségéről és fiáról.

A rádióműsor, azaz a DJ szövege a Japán északi vidékén bekövetkezett 2011-es földrengés és cunami áldozataiért mondott gyászbeszédként, a halottakról való megemlékezésnek is felfogható, és a DJ hangja, akinek teste még órákon át lógva marad a fa tetején, sok élt és holtat megvigasztal. A szöveg, amelyben „élők és holtak egymástól függnék”, mint igenlés és mint ösztönzés működik mindazok számára, akik ismételen felteszik maguknak a kérdést, hogy miért és miként élték túl ezt a szerencsétlenséget.

A rádióműsorba beérkező hallgatói levelek emellett arra a tendenciára is fel kívánják hívni a figyelmet, hogy a katasztrófa után sok átlagember kezdett el verseket írni. Figyelemre méltó, hogy ezekkel a versekkel egymást akarták vigasztalni az emberek, erőt és kedvet adtak a többieknek ahhoz, hogy tovább éljék az életüket.

Uehashi Nahoko: *The Deer King* (2015, első helyezés)

A szerző fantasztikus világot alkot meg, regénye egyszerre mutatja fel a krimi, az orvosi és politikai thrillerek hagyományait, mindeközben a fantasy lehetőségeit is kihasználja. A képzeletbeli Zol királyságban Van, a rabszolga egy sóbányában dolgozik több társával együtt, amikor farkasszerű kutyák támadnak rájuk. Vant megrhapja az egyik állat, de túléli a támadást, és egy kislánnyal együtt menekülni kezd, miközben észreveszi magán, hogy hatalmas izomerőre és kifinomult szaglásra tett szert.

A történet több szálon folytatódik, azonban mindegyik központjában a félelmetes kutyák által terjesztett gyógyíthatatlan láz áll. Az ismeretlen vírus hátterében – mint az végül kiderül – hatalmi és politikai csatározások állnak. A vírust terjesztő kutyák bevetése mögött könnyen beazonosítható a biológiai fegyverek alkalmazásának problematikája.

Uehashi Nahokót elsősorban fantasyszerzőként tarthatjuk számon, azonban egyes regényei aktuális társadalmi problémákra is reflektálnak: főként az orvostudomány vagy politika világának állítanak tükröt.

*

A kortárs japán irodalom sokszínűsége jól látható a fent röviden jellemzett regények kapcsán: a párkapcsolati és társadalmi problémák

tematizálása mellett gyakran jelennek meg kísérleti regények is, amelyek izgalmasan keverik össze a különféle műfajokat vagy zsánereket.

Ahogy mindenütt a világon, az utóbbi tizenöt évben a könyvpiac Japánban is eladási nehézségekkel küzd, az e-könyvek elterjedése alapjaiban változtatta meg a korábbi könyvkereskedelmet. Jellemző lépésként emeltük ki az e tendencia ellenében alapított irodalmi díjat, amely ennek ellensúlyozását kísérte meg. Emellett a könyvkereskedések a különböző médialehetőségeket kihasználva úgynevezett „mediamixekkel” próbálkoztak, hogy a legkülönbözőbb médiumokon keresztül érthessék el a lehetséges olvasókat.

Kiss Kristóffordítása